

**MEDLEMSKRIFT
NR 95, SEPTEMBER 2014**

- En kanal som förenar

Båten som aldrig gick i Strömme kanal

STRÖMMA HEMBYGDSFÖRENING

..Verkar lokalt på Fågelbrolandet och i Strömma, Brevik och Herrvik med att dokumentera och informera om den lokala historien, att tillvarata medlemmarnas och bygdens intressen samt att verka för en hållbar utveckling för vår bygd. Vi har en hembygdsgård som kan hyras, och ett museum centralt i Strömma. Vi är ca 300 medlemmar. Besök gärna vår hemsida,

www.hembygd.se/stromma

*****

STYRELSE OCH FUNKTIONÄRER.

Karin Boström	Stavsnäsv. 161	ordf.	08-57140161
Göran Lindgren	Malmav. 221	v. ordf.	076-1169019
Per-Olov Hejdenberg	Alrotsv.2A	kassör	08-57141579
Johan Edholm	Malmav. 224	sekr.	070-5276363
Hans Severinsson		ledamot	070-7601260
Gudrun Molin Andersson	Ripv.7	suppl.	073-6553374
Eva Gebelius		suppl.	08.57149514
Birgitta Thunblad		suppl.	08-57168786
Jenny Vowden		suppl.	070-7213130
Hans Lindström		revisor	08-57140552
Gunilla Wassdahl		revisor	08-57033654
Eva Waerner		rev.supp	076-3628636
Henrik Paulsen		valber.	08-57140770

*****

Ansv, museet: Olle & Britt-Marie Ohlsson 08-571 40033
 Ansv. Lokalbokning: Gudrun M. Andersson 073-6553374
 Loppis: Annika Olsson tel. 571 40376, Margareta Fredholm
 Hejdenberg tel. 571 41579
 Redaktör tidskrift: Hans Severinsson
 Redaktör Hemsida: Sven Zettergren

Ordförande har ordet:

I det här numret av Kanalbladet finns en härlig beskrivning av Göran Lindgren om "Mitt liv som ung" och andra som jag tycker mycket intressanta fakta och berättelser om näringslivet runt Strömma och Fågelbro Gård. När jag växte upp var kanaltrafiken för frakt till Stockholm inte längre betydelsefull. Under en lång period passerade varken frakt- eller passagerarbåtar Strömma kanal i någon större utsträckning. Lastbilar och bussar hade tagit över. Tidigt varje morgon, strax bakom Augustendal som ursprungligen var ett gammalt tegelbruk, längs Stavsnäsvägen hämtade Fiskeriförsäljningens lastbil upp lådorna med fisk från trakten fiskare, framförallt strömming som skulle in till hallarna för att säljas.

Forts sid 27

Strömma Hembygdsförening**Medlemsavgift 2014:**

Enskild medlem 200:-,

Familjeavgift 350:-

Plusgiro 98 57 43 - 4

Författarna är själva ansvariga för sina artiklar. Plocka gärna material i tidningen, men vänligen ange källan.

Nya medlemmar:

Agneta Svensson och Olle Karlsson

Harry Lantz

Eva Fahlén

Gun Segerkvist

Hans Nilsson

Margot Skuncke Juel

Jan Borgman

Oskar Anjou

Hjärtligt välkomna!

Höstens aktiviteter

Här listas vad som händer inom Hembygdsföreningens sfär under hösten/vintern. Notera de aktiviteter som intresserar dig i Din almanacka. Gör det nu. För säkerhets skull, kolla aktuella uppgifter på hemsidan innan Du ger Dig ut. www.hembygd.se/stromma

Återkommande aktiviteter:

Stick-caféet öppnar igen måndagen den 8/9 kl 18.30. Vi håller till i Backstugan. Alla stick- och virksugna är välkomna. Vi hjälps åt och lär av varandra. Du kan ringa till Britt-Marie på tel 08-57140033 eller mejla brittmarie.ohlsson@spray.se om du vill vara med

Föremålsdokumentation i museet startar igen onsdagen den 17/9 kl. 10.00. Som vanligt håller vi till i Stockstugan. Vi dokumenterar föremålen i museet, vilket innebär att vi tillsammans går igenom varje föremål och antecknar vad det använts till, vi mäter föremålet och beskriver hur det ser ut. Vi antecknar också vem som lämnat in det. Varje föremål får ett nummer som sedan läggs in i en databas. Hör av dig till Britt-Marie om du vill veta mera. tel. 08-57140033.

Bildarkivets studiecirkel (NOWA-cirkeln)

Under fem lördagar kl 9.30 till ca kl 12 samlas cirkeln med att dokumentera, scanna och ordna föreningens omfattande bildarkiv. Samling i Hembygdsgården (Backstugan). Börjar 13 september, övriga datum 20 och 27 september, 18 och 25 oktober. Cirkeln fortsätter efter jul och nyår.. Alla är välkomna. Har Du gamla bilder att scanna? Har Du minnet i behåll och kan identifiera gamla miljöer? Särskilt välkommen då!

Styrelsemöten

Medlemmar är välkomna att vara närvarande på styrelsens möten, lyssna och få en kopp kaffe. Mötena äger rum tisdagar kl 18.30 i Backstugan följande datum: 30 september, 28 oktober, 2 december, 20 januari och 24 februari. Sedan kommer årsmötet i mars.

Hembygdsgårdsöppet

Den sista söndagen i varje månad (utom december) från klockan 11 till 15 hålls Hembygdsgården och muséet öppet, med servering och vår populära LOPPIS. Vid muséet finns en böska för frivillig besöksavgift. Grupper kan efter föransmälan få en guidad visning av muséet.

Speciella aktiviteter:

Söndag 28 september: Hembygdsgårdsöppet kl 11 – 15

Servering, loppis, museum. Ett antal tavlor slumpas bort.

Lördag och söndag 4-5 oktober kl 10: Ar- betsgruppen snickrar rullstolsramp

Se upprop på annan plats i skriften.

Söndag 26 oktober: Hembygdsgårdsöppet kl 11 – 15

Servering, loppis, museum.

Lördag 8 november kl 17: Höstmöte med ärtmiddag

Vi samlas i backstugan till ärtsoppa med tillbehör, och till diskussion om hembygdsföreningens verksamhet. Kostnad 100 kr, betalas på plats. Lättöl och ett glas punsch ingår, ev övrig dryck medtas. Föranmälan sker till Gudrun, tel 0736 553374. Råd och tips om aktiviteter m m välkomnas!

Söndag 30 november: Hembygdgårdsöppet med julmys kl 11 – 15

Första advent. Servering och loppis som vanligt. Loppisen är fylld med julsaker och julklappsfynd. Dessutom hålls julmys i Stockstugan, med glögg.

Söndag 25 januari 2015: Hembygdgårdsöppet kl 11 – 15

Servering, loppis, museum.

Söndag 22 februari 2015: Hembygdgårdsöppet kl 11 – 15

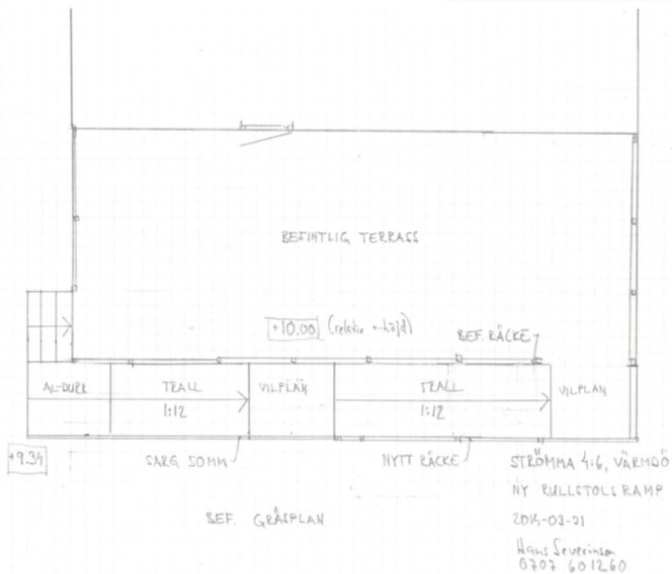
Servering, loppis, museum.

Februari 2015: Nytt nummer av föreningens skrift

Med bl a kallelse till årsmöte i mars.

KOM MED I EN ARBETSGRUPP FÖR NY RULLSTOLSRAMP!

Styrelsen har beslutat att anpassa Backstugan för funktionshindrade. I en första etapp ska en rullstolsramp byggas invid terrassen. Under 2015 fullbordas satsningen med en anpassad toalett. Rampen byggs i helgen 4 – 5 oktober, och ska utformas enligt bilden. Vi behöver fyra hädiga personer för att klara detta. Om Du kan sätta av en eller båda dagarna, anmäl intresse genom ett samtal, SMS eller mail till Hans Severinson, 0707 601260, hans@severinson.com.

Kvarntorpet

- Ett torp under Viks Gård i Hemmesta fjärding.

Det lilla torpet låg mitt på golfbanan mellan väderkvarnen och skvaltkvarnen. (*Se karta*) Första gången torpet nämns i kyrkböckerna är 1854. Då flyttade arbetskarlen Jan Fredrik Jansson in i torpet med hustrun Carolina Sofia Eriksdotter och deras fem barn.

1857 avled modern då hon endast var 32 år och året efter avled fadern 39 år gammal. De fem barnen, som alla var födda mellan 1844-1855 fick nu flytta till fosterhem. Det blev Lilla Rosendal som blev deras nya hem.

1860 flyttade nästa torpare in. Prästen har gjort en anteckning i boken att han är torpare vid kvarnen.

Han hette Johan Wallin och var född 1823 i Odensala. Hans hustru hette Ulrika Helena Gillberg. Hon var född 1822 i Litslena i Uppsala län. I familjen fanns sju barn varav tre av dem avled i maj månad 1872 i scharlakansfeber med bara några dagars mellanrum. Vid den här tiden var det inte många som överlevde scharlakansfeber. Den var ju oerhört smittsam och ofta avled hela barnkullen.

1881 gifter sig sonen Johan Oscar och flyttar hemifrån.

1884 flyttar nästa son Carl Otto till torpet Friden och 1885 vidare till Skepparviken.

Nu var alla barn utflugna och torparen med fru blev nu ensamma kvar fram till 1901. De hade då bott i torpet i 40 år. De fick nu stanna på gården och flytta in som fattighjon i Vermlandstugan.

Verlandsstugan finns fortfarande kvar och ligger inte långt från Viks gårds huvudbyggnad.

Nästa torpare hette Karl Magnus Andersson. Han var född på Muskö 1862. Hustrun, Inga Gustafa Larsson var född i Ösmo 1863. De hade tidigare bott i Hemmesta torp. 1903 tog de hand om en fosterdotter som hette Hedvig Amalia Jonsson. Hon var född 1894 i församlingen. Hon blev inte långvarig utan flyttade till Gustavsberg 1904.

1905 fick familjen en egen dotter som fick namnet Tora Olivia. Familjen bodde kvar i torpet till 1911.

Ny flyttade Carl Leonard Karlsson in med familjen. Han var född i församlingen 1869. Hustrun Charlotta Josefina Johansdotter var född på Möja 1872.

I familjen fanns fyra barn; Sven Oskar Leonard f. 1898, Karl Einar Wallgast f. 1901, Svea Maria Josefina f. 1905, Anna Sofia Eleonora f. 1907. Familjen flyttade året efter till Hemmesta och 1913 till Bromma.

Från Spånga kom nästa familj. Det var stenarbetare Frans Oscar Leonard Ståhl f. 1882 i Huddinge. Hustrun hette Elin Hildegard Ottilia Viberg f. 1880 i Adolf-Fredrik.

Den här familjen hade flyttat ofta, det ser man på var barnen är födda.

Första barnet föddes före äktenskapet i Katarina församling 1907. Hon döptes till Lilly Hildegard. Nästa barn hette Erik Leonard och föddes 1908 i Boo församling, Elin Vilhelmina föddes 1910 i Boo, Arne Oscar 1911 i Spånga och Sven Arvid Rune föddes 1914 i församlingen. I november 1914 flyttade familjen till Täby.

Enligt församlingsboken bodde ingen i torpet förrän 1918, då Karl Oscar Hane från Sköllersta i Närke flyttade in. Han var född i Bjurtjärn i Värmland 1880. Han avled 1955 i Svennevad i Närke.

Nästa torpare som flyttade in 1922 var bror till föregående. Även han var född i Bjurtjärn. Han tituleras skogsarbetare och var född 1884. Han gifte sig 1924 med Emilia Teresia Elisabet som var född 1892 i Högsby i Kalmar län. Deras första dotter, Gunhild Maria Elisabet föddes 9/4 1918 och avled 1928 endast 10 år gammal i mässling.

Nästa dotter hette Anna Greta och var född 4/1 1920 . När hon fyllt 18 år flyttade hon till Vaxholm men kom tillbaka igen året efter. Hon avled 2002 i Gryt i Sörmlands län. År 1927 den 19/12 föddes en son, Johan Ivar Lennart. Han avled i Nacka 1998. Sista sonen Nils Herman Uno föddes 10/3 1933 och avled 2005 i Skärholmen.

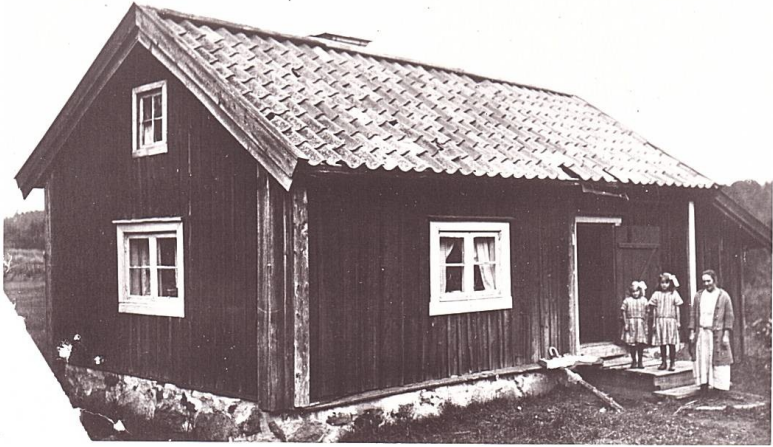
Fadern avled den 15/11 1933, samma år som sista barnet föddes. Modern avled 23/3 1955. Hon bodde då fortfarande kvar i torpet.

Tyvär finns inte fler kyrkböcker inskannade just nu , så jag kan inte se när den sista i familjen Hane flyttade.

1962 började man bygga golfbanan och då revs det lilla torpet. De båda kvarnarna måste ha rivits långt tidigare. En sak jag undrar över är: Varför titulerades ingen av torparna "mjölnare"?

På kartan intill kan man se att Stavnäsvägen låg längre söderut. Numera går Stavnäsvägen norr om krysset som markerar var väderkvarnen låg.

Britt-Marie Ohlsson

Fru Hane med sina döttrar vid Kvarntorpet före 1928.

På kullen mitt i bilden låg Kvarntorpet. Fotot taget från Stavnäsvägen.

Foto BMO.

Härads-karta från slutet på 1800-talet, med två kvarnar och ett torp emellan

MITT LIV SOM UNG

Den här lilla berättelsen är tänkt att beskriva min uppväxt i Rådalen under 1940 och 1950-talet. Jag föddes i mars 1942, det var 30 grader kallt enligt farbror Hilding. Mamma Agnes hade redan en vecka tidigare åkt till "stan" och bodde hos sin syster Jenny, allt för att lilla jag skulle få födas i Stockholm.

Idag hade jag nog helst fötts i Rådalen om jag fått välja. Min moster Jenny blev min favoritmoster och lärde mig massor när jag växte upp. Hon var rolig och redan i förskoleåldern berättade hon historier som den här: "Det var på ett dårhus, som man sade förr, som en patient gick och drog på en papplåda med ett snöre fastbundet i framkant, fram och tillbaka i korridoren hela dagarna. En dag fick en annan patient se att en doktor stannade och pratade med killen med pappkartongen. Han blev väldigt nyfiken, så när gubbarna sedan möttes frågade han ivrigt vad doktorn hade sagt. Han frågade hur jag mädde och så undrade han vad jag gjorde så han med papplådan, och ja svarade att jag gick omkring och drog på en pappkartong för det angår ju inte honom att jag har skaffat mig hund."

Hon lärde mig också en massa uttryck som den ni säkert hört, "kors i arschlet" sa käringen när hon satte sig på lien, eller som gumman sa när hon torkade sig i röven med brännässlor "jag tror fan har flugit i gräset". När pappa Ernst fick besked att jag hade fötts tog han sparken till bussen vid Didriksdals hållplats. Det var inte bättre förr, för då gick inte Malmabussen ens på sommaren. Mina första två år bodde vi på övervåningen hos min faster och farbror, men när farfar dog 1944 så köpte pappa Malmstugan och vi flyttade in där.

Malmstugan var ett båtsmanstorp utan vatten och avlopp med ett rum och kök i bottenplanet samt två små vindsrum som inretts under farfars tid. Det sägs ibland att Malmstugan låg vid Malma kvarn men klart som korvspad så hette den siste båtsmannen Malm som bodde i "vårt hus" och därför heter den Malmstugan, som den heter än idag. För övrigt så var det flera båtsmän som hette Malm dessförinnan. Gamla Malmstugan revs 1947 och pappa byggde ett nytt hus med dass inne och badkar med varmt vatten i, bland många andra moderniteter. Man upplevde en ny värld skulle man kunna säga.

Efter som minnet fungerar först vid tre års ålder enligt viss expertis så är det ju konstigt att jag kommer ihåg att jag lärde mig ro vid ett och halvt års ålder. Vid två års ålder rodde jag ensam till affären i Alphem på Ingarö och handlade till farfar, utan lapp. Alphem var den affär som låg närmast Rådalen och lätt att ta sig till. För övrigt fanns en affär vid Didriksdal och en i Strömman samt flera i Stavnäs. Till Strömman ville man ju åka för då kunde man köpa päronglass för 25 öre styck i brovakten Erik Ringströms lilla kiosk.

Vi bodde bara tre år i gamla Malmstugan. Under den perioden kommer jag särskilt ihåg två episoder. Den ena var när jag och min yngre syster Annika skulle gå och lägga oss. Vi tvättade oss i köket i en bleckbalja, (om man varit dum fanns nog risken att man fick tvätta sig i en bläckbalja, tyvärr är mina skämt så dåliga), sedan på med pyjamaserna och när vi kröp uppför trappan skriker mamma att vi glömt borsta tänderna. Jag vände mig om mot Annika och sa, nu var det nära att vi klarade oss.

Den andra händelsen vill jag berätta för att jag redan som liten var väldigt lydig. Mamma hade förmanat oss att alltid ställa in pottan i skåpet när vi kissat. Jag var ensam hemma hade just kissat och det ringer i telefonen, ja vi hade fått telefon då. Jag svarade ordentligt, Fåjevo nitton, vilket betydde Fågelbro nitton. Att svara ordentligt var viktigt för växelntanten tjuvlyssnade och det kunde vara min faster.

När jag svarat hörde jag farbror Fredin, en elektriker som var minst två meter lång, kraftig och med jättestora läppar. Vad gjorde väl det att han var stor, jag sa ändå till honom på skarpen innan han fick ställa sin fråga "vänta ett tag jag måste först ställa in pottan". Du var en duktig gosse sa farbror Fredin, och det har satt sina spår.

Det var bättre förr, alla somrar var varma, soliga och alltid bara en lätt sjöbris. Det var alltid så när man barfota sprang ner till Rådalsbryggan för att hämta mjölken som Sandkvist kom med i sin vita Petterssonbåt. Jag tror att han kom varje dag. Jag sa tror, trots att jag vet att det finns särskilda hus att tro i. På hösten, vintern och våren hämtade man mjölk i sin medhavda mjölkkanne vid ladugården på Fågelbro gård men på sommaren fick man mjölken i enliters glasflaskor med aluminiumkapsyl, vilken lyx.

Krokvikarn, Karlsson från Krokvik på Nämdö, kom en gång i veckan och sålde strömming vid bryggan. Han hade en snipa med låg överbyggnad och en rufflucka som han stack upp huvudet ur när han var ungefär 20 meter från bryggan.

En av höjdpunkterna under sommaren var när ölbåten kom, inte bara med öl utan också med läsk. Tänk att få dricka en Solo, Loranga eller Citronil, vilken dröm. En annan höjdpunkt var också när skärgårdsbåten kom ut med alla Stockholmare. Hela familjer utom far som måste arbeta klart i stan innan semestern. Det var möbler, alla krukväxter, matväskor och en massa annat. Bland annat hade Borgenhards en gång med sig en ponnyhäst ombord. Spännande.

Nu undrar ni förstås hur man överlevde på vintern när inte båtarna gick. Jo, förutom att man hade sin egen gris, sina höns och kanske en ko så ringde man på onsdagarna till Konsum i Fruvik och beställde varor. På torsdagarna kom Frasse med Konsumbilen och levererade. Konsumbilen var en grön lastbil med takräcke fullastad med "soffor" där matvarorna låg. Då fick man färska fralla med leverpastej och färsk gurka. Dessutom fick man ta del av Kurt Ards fina teckningar i Allers noveller. Under sommaren kom även en slaktarbil som man fick gå in i och handla. Det var inte bara färskt kött utan även en massa annat som hör till matlagning i hushållet, för att inte tala om godis.

På kvällarna träffades alla barn på Rådalen och åkte kälke och spark i backarna. Det var alltid fullmåne och lagom kallt vinterväder med massor av snö. När vi inte åkte kälke så åkte vi skridskor på en skottad bana på isen på Mellansjön eller vid Rådalsbryggan. Jag kommer även ihåg att vi fiskade gädda när våren nalkades. Vi satte saxar genom hål i isen och fick gäddor varje dag.

Snart var det dags att börja skolan. Hösten 1949 började jag i vårt Universitet som låg ca 5 kilometer hemifrån mot Fågelbro gård. Man fick ta sig dit genom att cykla, gå, eller åka skidor på vintern. Fågelbro skola var en B2-skola, vilket innebär att det finns två byggnader med en skolsal i varje hus. I småskolan gick klass ett och två och i storskolan gick klass 3 till klass 7. På vinden i storskolan fanns träslöjdsalen där man bland annat hyvlade och kokade lim. I skolsalen fanns en vedeldad kamin som vi turades om att elda i för att hålla värmen. Dessutom användes den till att värma medhavd matlåda, om man skulle få varm mat.

Jag gick i Fågelbro skola i fem år, sedan var man tvungen att lägga ner skolan, inte var det mitt fel hävdar jag. De sista åren fick vi skolskjuts med Roffe Häggbergs taxi 50 dagar per läsår. Roffe hade en så kallad sugga, en svart Volvobil som mina kusiner utnyttjade som dragbil när dom blivit avslängda och istället tolkade på skosulorna hem. Det var roligare förr. Min första teaterutbildning fick jag i Fågelbro skola. Jag fick huvudrollen i Kej-sarens nya kläder genom att spela skraddaren. Jag glömmer aldrig repliken "det bidde bara en tumvante".

Ytterligare en höjdpunkt på året var julgransplundringen. Den gick av stapeln på Örsundstorpet dit Stockholmarna Elsa och Carl-Axel Svartengren flyttat. Vi gick alltid över isen och var naturligtvis väldigt spända på vilket godis det skulle vara i påsarna som Kofots-gubben kom med. Kofoten är en fyr utanför Örsundet och gubben visade sig så småningom var Carl-Axel. Saft, pepparkakor och att dansa ut granen, det var en riktig fest.

Som tonåring, i mitten av femtiotalet, minns jag tjuvfisket av kräftor. Det fanns fina flodkräftor både i Mellansjön och i Storsjön. Rådalens ungdomar samlades när det blivit mörkt vid 23-tiden och klädde sig i kortbyxor och gympaskor. Satte fast en påse i svångremmen med klädnypor och i handen hade man en ficklampa.

Oftast begav man sig till Storsjön för att det fanns flest och störst där. Tekniken var att på ganska grunt vatten gick man tyst och lyste efter kräftor. När man såg en kräfta så smög man ner handen ca en decimeter bakom kräftan och pang så satt den mellan tummen och pekfingeret. Kräftor simmar jättesnabbt baklänges. Min kusin Lasse var kräftkung på Rådalen. Han kunde plocka 50-60 kräftor på ett par timmar.

En mycket ung Göran framför Malmstugan

Jag minns också när man cyklade ner till Fruviksbion på söndagsmattiné. Det fanns en biograf alldeles i närheten av nuvarande filadelfiakyrkan. Tyvärr körde jag omkull en gång på hemvägen i Strömmdalsbacken och fick sy ett antal stygn mitt i huvudet. Det finns folk som påpekat att den skadan satt sina spår. Det finns ju folk som "int begrip nåt".

Att sätta sig ner och tänka tillbaka gjorde att jag noterade och kom ihåg massor av detaljer, vilket var lite konstigt, med tanke på att när jag till exempel lagar mat nu för tiden och saknar något som finns i källaren så går jag ner i källaren och står och funderar över vad jag skulle göra där. Det var bättre förr.

Jag, Göran Lindgren, kan inte se någon sensmoral i det som står här ovan, allt var ju så korrekt och laglydigt. Jo kanske förresten, tjuvfisaket? Om man lägger nät vid Hallskär kan man hamna inför skranket. Tänk på det.

Göran Lindgren, Rådalen

Fågelbro tegelbruk.

Det är nog inte så många som vet att det har legat ett tegelbruk på udden vid Augustendal. På en rågångskarta från 1861 finns alla byggnaderna utsatta. Gissa om vi blev glada då vi hittade den kartan. (se nästa sida)

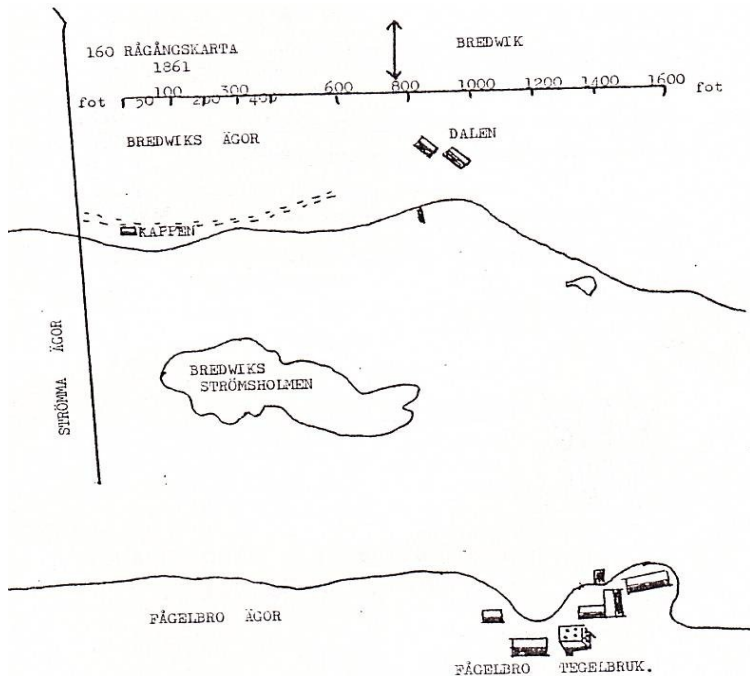
Erik Boström på Norrvik hade berättat att hans farfar som ung skulle hjälpt till vid lastning av tegel på båtarna. På den här tiden seglade man ju och då blev man tvungen att ha ballast med sten för att inte båtarna skulle tippa. Då man kom fram till Augustendal måste man först plocka ur ballasten och lägga efter stranden för att sedan fylla båten med tegel istället. Därför blev udden lite större varje gång det kom båtar för att lasta tegel.

I Historiskt Geografiskt Lexikon öfver Sverige 1866 kan man läsa följande.

Fogelbro – 2 mantal fräse säteri med Tegelbruk.

Vid gårdens tegelbruk, som 1857 hade 33 arbetare, tillverkades detta år tegel till ett värde av 12.000 rdl banco.

1833 köptes Fågelbro av Kongl. Sekreteraren Theodor Abraham Silfverhjelm. Han avled 6/1 1875. De sista åren bodde han och hans fru i Marielund som han låtit bygga 1868. Det blev sedan Pensionat i Strömme. 1873 köpte sonen Gustaf Erenfrid Silfverhjelm godset av sin far och var sedan ägare fram till 1903 då han sålde till bankiren Martin Geber. Mellan 1896 - 1903 är hans bror Thure Erenfrid Valdemar arrendator på gården.

Nu tillbaka till tegelbruket.

1842 är första gången man hittar tegelbruket i kyrkböckerna. Då kom tegelslagare Carl Fredrik Malmström dit. Jag tror att han första året bodde på Fågelbro med sin fru och nio barn. Det ser ut så i kyrkböckerna.

1842 och 1847 avled två av hans barn och 1853 avled hustrun och en dotter i kolera. Dessa båda begravdes på kolerakyrkogården vid Våmfjärden samma dag som den invigdes av prosten Zielfeldt. (läs mera om kolerakyrkogården i vår skrift nr 73 juni 2002.)

Tegelslagare Malmström blev kvar på tegelbruket fram till 1857 då han och två av sönerna flyttade till Finland.

'Nästa tegelslagare hette Gustaf Holmberg. Han flyttade in redan 1854 och avled efter tre år. Familjen bodde kvar och sonen Adolf Fredrik övertog arbetet.

1861 arbetade även Johan Reinhold Malmström vid tegelbruket. Han var son till den förste tegelslagaren på Augustendal. Under 1860-talet arbetade ca 20 arbetskarlar på tegelbruket. En del var ensamstående och en del hade familj. Under följande år verkade man ha bestämt sig för att lägga ner tegelbruket.

Den siste tegelslagaren hette Carl Johan Johansson och bodde på Augustendal mellan 1875-1877 då han tog familjen med sig och flyttade till Tuna.

På Strömme Hembygdsgård finns en tavla med en ritning över en trädgård som man tänkt anlägga vid Agustendal. Den ritningen är gjord 1881. Hur mycket av den ritningen som blev verklighet är det nog ingen som vet, men många fina träd och buskar finns fortfarande kvar på udden.

Det enda som idag skvallrar om Tegelbruket är, att det finns massor av krossat tegel efter stranden och många stora lergropar visat var man hämtade lera.

Källa:

Gamla handlingar rörande Fågelbro.

Fågelbro Säteri 1562-1929 av Major Allan Winge.

Kyrkböcker över Värmdö.

Britt-Marie Ohlsson

Båttrafik i Strömme Kanal

När tankarna på en turistisk rutt från Stockholm genom Skurusundet, Kolström och Strömme Kanal till Sandhamn tog fart i slutet av 1960-talet hade Strömme Kanal inte använts för kommersiell trafik på flera decennier. Den dog ut på 1930-talet när ångbåtarna inte längre kunde konkurrera tidsmässigt när busstrafiken Stockholm – Björknäs – Värmdö nådde ut till Fagerdala och senare även till Stavsnäs. Affärsidén nu var att slå mynt av det sceniska i att färdas på de smala invattnen så här långt ut i skärgården, ja, ända till Sandhamn, på en endagstur.

Idén förverkligades av ångbåtsentusiasten Richard Grönstedt, som då med några ångbåtsvänner tog initiativ att bilda Nya Ångfartygs Aktiebolaget Strömme Kanal. För 22 000 kronor inköptes 1969 (?) den gamla ångbåten s/s Valkyrian som döptes om till "Nya Strömme Kanal" (se omslagsbilden). Olyckligtvis blev det redan på jungfruturen tydligt att fartyget var olämpligt för denna trad, då hon körde fast vid Kolström och resan måste avbrytas. Hon var för djupgående. Följden blev att fartyget fick döpas om till s/s Drottningholm, och Strömme Kanalbolaget under en tid därefter i hudsak bedrev trafik i Mälaren.

Detta blev dock så lyckosamt att bolagets flotta i Mälaren kunde utökas, bl a genom inhyring av de anrika ångarna Gustafsberg VII, Saltsjön och ångslupen Delfin. Temporärt insattes under 1973 och 1974 den lilla men snabbgående m/s Kanholmen på Sandhamns-traden. Det dröjde till 14 september 1975 innan ett nytt fartyg kom i drift på traden Stockholm – Sandhamn via Strömma Kanal. Nybygget Strömma Kanal byggdes av Boghammars Marin på Lidingö och var specialbyggd att klara dessa farvatten och att hålla tidtabellen för en endagstur.

m/s Strömma Kanal vid provturen 1975. 18,6 knop!

Några data för m/s Strömma Kanal: längd 26,3 m, bredd 5,2 m, djupgående 1,5 m, max passagerarantal 184 personer, maxfart 18 knop, marschfart 13,5 knop.

Bolaget hade i starten en bräcklig ekonomi, med minimalt aktiekapital och många aktieägare. Flera ackord genomfördes, och en konkurs inträffade 1981. Det löstes genom att flera nya intressenter gick in med kapital i ett ombildat bolag, och den nuvarande vd:n Jan Larsén anställdes. Under 1980-talet skedde viss expansion och breddning av verksamheten. Bore Lines köpte bolaget 1991. Nu blev expansionen snabbare, och 1999 bildades koncernbolaget Strömma Turism och Sjöfart.

I dagens läge bedriver Strömma fartygs- och busstrafik på flera orter i Sverige och i våra grannländer. Vår kanalbåt stävar dock vidare med last av turister till Sandhamn och åter från mitten av juni till mitten av augusti i år efter år.

Men, hur började det?

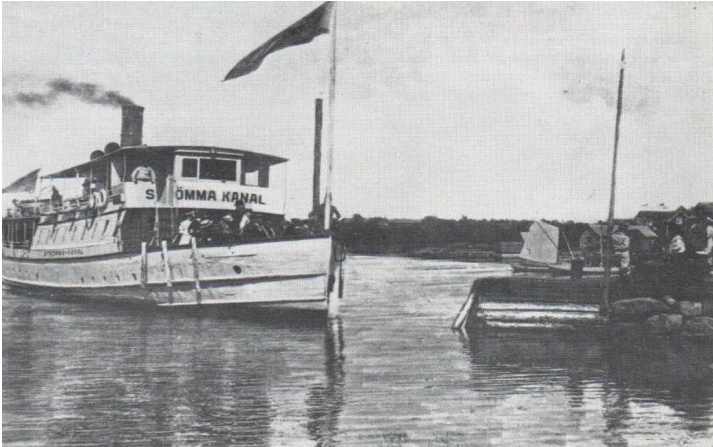
Kanalen, som tidigare hette Lillströmskanalen, var under medeltiden en öppen passage, en genväg för att slippa de öppna fjärdarna, men under 1600-talet gjorde landhöjning och igenslamning passagen allt svårare. Under 1700-talets senare del kunde man tidvis ta sig över kanalen torrskodd. Flera upprensningar och förstärkningar gjordes. Ordentlig muddring och upprustning till farbart skick dröjde dock till 1860-talet, då arbetet gjordes i flera omgångar, i samband med bygget av Strömmabron.

Ångbåtstrafik kring Stockholm började i liten skala under 1800-talets första hälft, till en början med mindre hjulångare. Drivande var i första hand inte mälare- och skärgårdsböndernas behov utan sommargäster som i ökande omfattning sökte sig till den inre delen av skärgården för rekreation. Den första ångbåtstrafiken genom Strömma Kanal kom igång 1865 genom det då nybildade Ångbåtsbolaget Strömma Kanal.

Den första s/s Strömma Kanal var ett nybygge för ändamålet, byggd på Lindholmens varv i Göteborg. Den var 23 m lång, tog 100 passagerare och viss last, och hade salong med servering nere i skrovet men ingen nämnvärd överbyggnad. Rutten var till en början till Stavnäs (nuvarande sommarhamn), och en mängd bryggor angjordes undervägs. Småningom utökades turen under helgerna till Sandhamn. Det var då den första ångbåtlinjen till ytterskärgården. Fartyget stannade oftast på destinationen över natten.

Ångbåtsutvecklingen gick snabbt. Redan 1876 ersattes Strömma Kanal av ett större och modernare fartyg, s/s Stafsnäs, ett nybygge från Södra Varvet i Stockholm med salong på mellandäck. Strömma Kanal sattes istället in på en linje till Tyresö, innan hon 1879

sålades till Riga. I maj 1877 gick Stafsnäs på grund vid Fågelvik på Ingarö en kväll vid återfärd mot Stockholm. Hon sjönk delvis, utan manspillan, men bärgades och kunde några veckor senare åter sättas i trafik.

S/s Strömma Kanal vid Södersunda, Runmarö ca 1900

Redan 1884 var det dags att komplettera med ett nytt fartyg, s/s Strömma Kanal. I motsats till de tidigare hade denna ett klassiskt utseende, med vitt skrov och överbyggnad med stora fönster. Tidvis erbjöds nu dubbla turer, med avgång från Stockholm både kl 10.30 och 14.30. På vägen från pontonbryggan vid Räntmästartrappan angjordes ett tjugotal bryggor före Stavsnäs, och därefter södra bryggan på Djurö samt bryggorna vid Gatan och Långvik på Runmarö. På Sandhamn angjordes Tullbryggan. Gångtiden var till Stavsnäs fyra timmar och till Sandhamn 5 timmar. En helgresa tur och retur i salong kostade tre kronor. Några år senare såldes s/s Stafsnäs till Waxholmsbolaget. På 1890-talet kom tågtrafiken till Saltsjöbaden igång. 1894 startades av G O Wallenberg en konkurrerande ångbåtslinje Saltsjöbaden – Kolströmmen – Strömma - Djurö med den inhyrda s/s Skärgården som tidigare gått på Möja. Detta hindrade inte att kapacitetsproblem uppstod med bara Strömma Kanal på Sandhamnslinjen.

En äldre ångbåt, s/s Trosa, inköptes, döptes om till Gurli och togs i trafik att alternera med Strömma Kanal. Gurli var redan då liten, omodern och långsam, och inte alls populär. Missnöjet fick till följd att ett nytt bolag, Ångfartygs AB Stockholms Skärgård, öppnade för trafik med s/s Prinsessan Ingeborg. Fartyget var uppkallat efter en dansk prinsessa som nittonårig 1897 blev gift med prins Carl, son till Oscar II. Fartyget var praktfullt men visade sig snabbt vara för stort. Kanalen kunde bara forceras vid högvatten, varför traden fick gå den yttre vägen runt Värmdö och inte angöra några bryggor före Stavsås.

Av den orsaken ansåg man sig tvungen till ytterligare inköp. Ångfartyget Najaden, som tidigare trafikerat Rydboholm i Mälaren, sattes in år 1900.

Ångfartygs AB Stockholms Skärgård fick alltmer svårigheter och upplöstes 1910. Najaden övertogs av Strömma Kanalbolaget, och Prinsessan Ingeborg såldes så småningom till Lilla Edet i Göta Älv. Kanaltrafiken till Sandhamn hade då fått svår konkurrens av Waxholmsbolaget, som trafikerade Sandhamn den yttre vägen runt Värmdö. Det ledde till att Ångfartygs AB Strömma Kanal år 1911 att upplösa bolaget och sälja sina två fartyg Najaden och Strömma Kanal till just Waxholmsbolaget.

Linjekarta från 1934

Trafiken genom Strömma kanal fortsatte dock, men nu utan att gå till Sandhamn. Istället blev destinationen Runmarö med bryggorna Långvik och Södersunda. Waxholmsbolaget satte även in en linje från Saltsjöbaden till Smedsudden via Kolström och Strömma kanal. Linjen upprätthölls med ångslupen Arla från 1926 till 1934.

Nu tillkom ytterligare en konkurrent, nämligen busstrafiken. En bro över Skurusundet stod klar 1915, och vägnätet på Värmdö byggdes ut. År 1929 kom busstrafiken till Gustavsberg och vidare till Värmdö kyrka respektive till Fagerdala. Till Strömma kom buss-
trafiken 1932 och till Stavsås nya vinterhamn 1934 när vägen var klar. Dessförinnan var vägen över Fågelbrolandet närmast en kostig. Till Djurö insattes färjetrafik 1938, som drevs tills bron blev klar 1960. Dessutom hade båttrafiken den yttre vägen vässats med snabblinjer som med nya dieselmotorer istället för ångmaskin pressade restiden från Stockholm till Sandhamn till under tre timmar. Detta blev dödsstöten för trafiken genom Strömma Kanal, som lades ner 1936. Därefter uppstod ett nära fyra decennier lång period utan tidtabellstyrd trafik genom kanalen. Av de många ångbåtsbryggorna längs traden finns idag mest svårupptäckta rester, eftersom bara ett fåtal trafikerar idag.

Den båttrafik som ändå fortgår, och den som bedrevs under många år före och efter förra sekelskiftet, har ändå gynnat vår hembygd på många sätt. Framför allt har namnet Strömma tack vare kanalbolagen blivit väl känt inom och utom landet. När m/s Strömma Kanal nu upprätthållit trafik i 40 somrar i sträck har vi skäl att rikta en tacksamhetens tanke till Strömma Kanalbolaget. En strävan i vår förening är att denna artikel ska inspirera till en utställning i vårt museum om båttrafiken genom Strömma Kanal under 150 år.

Hans Severinsson

Källor:

Strömma Turism och Sjöfart AB med boken Strömma, 2012
Skriften Strömma Kanal 1832 – 1999 av Britt-Marie Ohlsson
Föreningen Stiftelsen Skärgårdsbåtens tidskrifter Skärgårdsbåten, utgåvor 1975 – 2013
Skärgårdsbokens utgåvor 1984 – 2014
Skriften Båttrafiken till Sandhamn genom tiderna, 2010 av Lennart Rydberg

Klipp ur Saltsjöbadens tidning 14/5 1938

Kvinnliga bilisten vållade kollisionen

Svea hovrätt har ogillat av kamrer Elis Gillgren, fru Ingrid Gillgren och fr. Lisa Gillgren anförda besvär över att Södra Roslags häradsrätt lämnat utan bifall deras mot chaufför K.O. Tannsjö i Rådalen, Värmdö, förda talan om skadestånd med tillhoppa 3,474 kr. på grund av trafikolycka.

En dag i juli i fjol hade på enskilda vägen Didriksdal—Långstrandsudd kollision inträffat mellan en av fru Gillgren förd bil och en lastbil, framförd av Tannsjö, med påföljd att båda damerna Gillgren skadades, varjämte skador uppstod å fordonen.

K.O Tannsjö med den aktuella lastbilen

Häradsrätten fann utredningen ge vid handen, att fru Gillgren varit vållande till sammanstötningen och att något medvållande icke kunde läggas Tannsjö till last. Herr Gillgren och hans medpartner har att ersätta herr Tannsjö för kostnaderna vid häradsrätten med 278 kr.

Hovrättens utslag är enhälligt och får ej överklagas.

K.O.Tannsjö som bodde i Rådalen var far till undertecknad.

Britt-Marie Ohlsson.

Ordförande har ordet, forts.

I Strömma var affären, posten och en kommunal bastu fortfarande en självklar samlingspunkt. Bastun var öppen minst två dagar per vecka och det kostade från 25 öre att bada, priset höjdes genom åren, men hamnade aldrig över en krona, innan bastun stängdes.

Posten låg snett bakom affären, inrymd i bakre delen av ett garage, som idag är ombyggt till bostad. I kassan på posten satt fru Sunesson som kände alla i Strömma och som kunde ringa upp och tala om att "nu har det kommit paket". Tidningen, Dagens Nyheter däremot kom till oss med morgonbussen varje dag och det fanns en särskild "tidningslåda" vid hållplatsen som då fortfarande hette "Norrvik".

Ovanstående är ögonblicksbilder från 50-60-talet i Strömma. Den längre mer personliga betraktelsen från Göran om "Mitt liv som ung" kan ni läsa om på sid 5. Berättelserna om Fågelbro Tegelbruk och kanaltrafiken i Strömma genom åren, tar er med på en spännande resa betydligt längre bort i tiden.

Välkomna!

Karin Boström

Årsmötesprotokoll

Fört vid Strömma Hembygdsförenings årsmöte 2014.

Tid: Lördagen den 15 mars kl. 17.00

Plats: Strömma hembygdsgård, Backstugan, G:a Fågelbrovägen 1, Strömma, Värmdö

Närvarande: Ca 25 medlemmar deltog i mötet.

Föreningens ordförande Karin Boström hälsade alla välkomna och förklarade mötet öppnat.

1. Val av ordförande och sekreterare

Till ordförande för mötet valdes Lars Dahlberg, Värmdö Skeppslags Fornminnes Förenings ordförande samt till sekreterare Johan Edholm.

2. Mötets utlysande

Mötet förklarades stadgeenligt utlyst.

3. Val av två protokolljusterare

Till justerare av dagens protokoll valdes Jenny Vowden och Lennart Karlsson.

4. Styrelseberättelse

Styrelsens årsberättelse som publicerats i föreningens senaste medlemsblad genomgicks, godkändes och lades till handlingarna.

5. Revisionsberättelse

Revisionsberättelsen upplästes och lades till handlingarna.

6. Fråga om ansvarsfrihet

Revisorerna föreslog ansvarsfrihet för styrelsen, vilket enhälligt beviljades.

7. Val av ordförande

Till ordförande för föreningen omvaldes Karin Boström för 1 år.

8. Val av övriga styrelseledamöter och ersättare

Vid årsmötet 2013 valdes Göran Lindgren och Per-Olov Hejdenberg som styrelseledamöter för 2 år.

Johan Edholm omvaldes som styrelseledamot och Hans Severinsson nyvaldes som styrelseledamot, båda för 2 år.

Vid årsmötet 2013 valdes Birgitta Thunblad och Jenny Vowden som suppleanter för 2 år.

Eva Gebelius omvaldes som suppleant och Gudrun Molin-Andersson nyvaldes som suppleant, båda för 2 år.

9. Val av revisorer

Som ordinarie revisorer omvaldes Hans Lindström och Gunilla Wassdahl samt som revisorssuppleant Eva Waerner. Samtliga för 1 år.

10. Valberedning

Som ledamöter i valberedningen omvaldes Henrik Paulsen (sammankallande) och nyvaldes Britt-Marie Ohlsson. Båda för 1 år.

11. Fastställande av årsavgift

På förslag av föreningens kassör beslutades oförändrad årsavgift: 200 kr för enskild medlem och 350 kr för familj.

12. Ändrade stadgar

Styrelsen förslag till nya stadgar som presenterats i senaste föreningsblad genomgicks, diskuterades, godkändes och hänsköts till nästkommande årsmöte för slutgiltigt fastställande.

13. Motioner

Inga motioner har inkommit.

14. Övriga frågor

Verksamhetsplan och vidhängande budget för 2014 – 2015 föredrogs av Per-Olov Hejdenberg.

15. Mötets avslutande

Mötet avslutades kl. 17.45 av dagens ordförande Lars Dahlberg.

Vid protokollet: justeras:

Johan Edholm

Lennart Karlsson

Jenny Vowden

Tillägg:

Efter årsmötet presenterades kommunens och Trafikverkets planer vad gäller dragning av gång- och cykelvägar, vatten- och avloppsledningar, tilltänkta pumpstationer, flyttning av busshållplatser mm av Johan Edholm som ersättare för den person från kommunen som uteblivit.

Efter denna föredragning fick mötesdeltagarna avnjuta en mycket välsmakande kycklinggryta med tillbehör som tillagats av Eva Gebelius.

Några bilder från verksamheten våren 2014

Valborgsmäss med Görans goda grillkorvar

Paus vid jättegrytorna på Malmaön 24 maj. Härlig utsikt över Nämndöfjärden med Franska Stenarna

Tavelförsäljning i samband med hembygdsgårdsöppet 25 maj

Samlingslokal att hyra

Vill Du anordna fest eller möte så finns vår nyrenoverade samlingslokal att tillgå i Backstugan.

Den är utrustad med all nödvändig köksutrustning för max 35 personer.

Prislista	Söndag —torsdag	SEK 400: /dag
	Fredag och lördag	SEK 700: /dag

För bokning och information:
Gudrun Molin Andersson Tfn. 073-6553374
E-post molin.andersson@telia.com

